

Samimiyet ve İhlasın Hasmı: Riya İnsanın olduğu gibi görünümün; p
görünümün; görünümün; gibi olamaması, imanda itminan eksikliğinden kaynaklanır.
İccedil; ve dış çatışması insandaki görünümün; huzurunu ve iccedil; barışı bozar.
Çnkün; riyada kendini zorlama söz konusudur. Sahip olmadığı duyguları
var görüsterme çabası, insandaki dengeleri altüst eder. Kur'an'ın
kelime-i tayyibe İbrahim, 14/24 diye andığı tevhid lafzı, İslami inanccedil; ve hayatın anahtar
kavramıdır. Tevhid kelimesinin iccedil;inde hem tezkiye ve tahliye denilen bir arınma, hem tasfiye
denilen bir donanma, hem de tecliye denilen yola koyulma vardır. Tevhid kelimesinin
“ilacirc; ilacirc;he” ile başlayan nefy kısmı, tezkiye ve tahliye sayesinde kalp ve
nefsin her tüput ve tanrılardan arınıp temizlenmesini ifade eder.
“İllallah” isbat kısmı ise, kalbin Hakk ile tasfiye bulup donanmasını anlatır.
“Muhammed Resulullah” kısmı ise tecliyeyi; yani kalbi parlatmayı ve yolumuzu
aydınlatan Efendimiz'in önün;neklğinde yola koyulmayı temsil eder.
“Tahliye”, “tasfiye” ve “tecliye” şeklinde irfancın
geleneğimizin önem verdiği bu çıyol haritası, Allah ile ilişkilerde ve
insanlarla münasebetlerde ayrı bir değeri haizdir. Özellikle din ve samimiyetin
söz konusu olduğu alanda ayrı anlam ifade eder. Riya ve ihlas birbirinin zıddı iki kavramdır.
Biri diğürinin varlığına engeldir. Yani biri olunca diğüer kaybolur. Ancak sıralamada tabii ki
önün;ce arınmak, sonra donanmak vardır. Yani önün;ce riyadan kurtulmak, ardından ihlasa
ermek lazımdır. Nasıl ki tohum ekilecek tarla önün;ce yoz otlardan ve zararlı dikenlerden
temizlenir ve ardından tohum ekilir ya da fidan dikilirse, ihlas iccedil;in de önün;ce riyadan
arınmak, kalp tarlasında riya oluşumuna imkancın veren etkenleri yok etmek gerekir. Varlık
âlemi Allah Tealacirc;'nın cemacirc;ı ve celacirc;ı sıfatlarının zuhur yeri; insan
celacirc;ı ve cemacirc;ı meşheridir. Bu yönün;yle insan, zıdların bulunduğu
kün; bir acirc;lemdir. İyi ile kün;tün;, hayır ile şer, iman ile
k&uumuf&uumur nasıl biri cemacirc;ı, diğüeri celacirc;ı mazhariysa ihlas ile riya da aynen
önün;yedir. İhlas cemacirc;ı, riya ise celacirc;ı tezah&uumur&uumud&uumur. İrfancın
geleneği insandaki zıdların yönün;etimi konusunda önün;ce tahliye denilen negatif
önün;zelliklerden arınıp ardından pozitif önün;zelliklerle bezenmeyi önün;g&uumun;tlemektedir.
 İhlas

[illegible]

türündendir. İbadetler Allah için olmalı ve içine riya karıştırılmamalıdır. Tıpkı “Oruç benim içindir”Buharî, Savm, 9; Müslim, Sıyâm, 163.hadisinde Allah’ın orucu zatına izafe etmesi gibi.

Çünkü oruç, Allah’ın başka kimsenin bilemediği bir sır ve içine riya karışmayan bir ibadettir. Eğer oruç tutan kişi kalbini, sırrını ve ruhunu Allah’ın başka her şeyden uzak tutabilirse, işte bu orucun mükâfatı Allah olur. Riya Nedir? Riya; rü’yet, rüya ve ayna manasına gelen mir’ât ve görünüş demek olan mer’â ile aynı köktendir. Riyada bir görme, görünme, gösteriş anlamı, hayal ve kuruntularla kendini aynalarda yüceltme; rüya ve hüyalara dalma, kendini olduğundan fazla görme manası vardır. Riya, itibar kazanmak, dünyalık elde etmek, başkalarına kendisinin fazilet ve meziyetlere sahip bulunduğu inandırmak amacıyla yapılan sun’i davranışlardır.

Allah’ın, başkalarının hoşnutluğu için amelde ihlası terktir. Zâhirde Allah’a ibadet ve taatta görünüp bâtın ve özde kulların takdirini kazanmaya çalışmak demektir. Riya; gösteriş yapmak, şöhret peşinde koşmaktır. İyi amel ve güzel davranışları insanlara göstermek, Allah rızasından daha çok insanların takdirini beklemektir. Alkış kaygısı taşımak, insanların övmelerinden hoşlanmak, yermelerinden korkmaktır. Şan, şöhret ve mevki tutkusuyla insanların kalbinde yer almayı istemektir. Ayet ve Hadislerde Riya Kur’an’da riyanın lafzen ve mana olarak geçtiği beş ayet-i kerime bulunmaktadır. Bunlar şu ayetlerdir: Hak Tealâ, Allah’a ve ahiret gününe inanmak ve mallarını gösteriş için sarf etmek arasında bir irtibat kurarak Allah için verenlerden olmayı teşvik için şöyle buyurmaktadır: يَا

أَيُّهَا

الَّذِينَ

آمَنُواْ لاَ

تُبْطِلُواْ

صَدَقَاتِكُ

05; بِالْمَنِّ

وَالأذَى

كَالَّذِي

يُنفِقُ

مَالَهُ

رِئَاء

النَّاسِ

وَلاَ

يُؤْمِنُ

بِاللّهِ

وَالْيَوْمِ

الآخِرِ

فَمَثَلُهُ

كَمَثَلِ

صَفْوَانٍ

عَلَيْهِ

تُرَابٌ

فَأَصَابَهُ

وَابِلٌ

فَتَرَكَهُ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

وَاللّهُ
جَعَلَ لَكُم
مِّن
بُيُوتِكُمْ
سَكَناً
وَجَعَلَ
لَكُم مِّن
جُلُودِ
الأَنْعَامِ
بُيُوتاً
تَسْتَخِفُّ
08;نَهَا يَوْمَ
ظَعْنِكُمْ
وَيَوْمَ
إِقَامَتِكُ
05;ْ وَمِنْ
أَصْوَافِهَ
75;
وَأَوْبَارِ
07;َا
وَأَشْعَارِ
07;َا أَثَاثاً
وَمَتَاعاً
إِلَى حِينٍ “Ey
Rabbim! (Gireceğim yere) sıdk/doğruluk içinde girmemi sağla. (Çıkacağım yerden
de) beni sıdk/doğruluk içinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver
”el-İsrâ, 17/80. İnsanın gücünün yettiği kadar elest bezmindeki
vaadini tasdik ve ahdini yerine getirmeye devam etmesi, sıdk gereğidir. Nitekim Hz. Mevlâna,
bu dünya hayatının anlamlı hâle gelmesi için elest bezminde yapılan
sözleşmeye ayrı bir değer atfetmekte ve bu manada bütün ibadetleri o
sözleşmenin şahidi olarak değerlendirmektedir. Mesnevî, c. V, b.
183-190.Bütün bunlar ihlas ve takva ile yapıldığında kulun hâlini ve istikbalini
değiştiren en değerli amellerdir. Ancak işin içine riya, gösteriş ve insanları aldatmak
gibi kalbî zaafı karışıyor, bu ameller yine kulun şahididir. Fakat bu şahitlik, ilahî
adalet mahkemesinde kabul edilmeyen yalancı şahitliktir. Riyayı Tetikleyen Sebepler Riya bir
sebepe değil, sonuçtur. Neyin sonucudur? İnsan nefsinde riyayı hazırlayan sebep ve ortamın
sonucudur. Riyayı hazırlayan sebeplerin başında ücub, kibir, hubb-i dünya ve hubb-i
riyaset gibi duygu ve düşünceler vardır. Bunlara ilaveten bir de gaflet duygusu riyaya
düşmeyi ve ihlastan uzaklaşmayı kolaylaştırmaktadır. Saygın olmak, itibarlı yaşamak
için yeterli donanıma sahip olmayanlar, olduğundan fazla görünme ihtiyacına
düşmekte, böylece nefsin ve şeytanın oyuncağı hâline gelmektedir. Saygın
olmayı telkin eden de insandaki ücub ve hubb-i riyaset duygusudur. Nitekim:
“Dünya sevgisi, her türü günah ve kötülüğün
başdır” Ebû Nuaym, Hilye, VI, 388. rivayeti, aslında riyanın temel sebeplerinden
birinin dünya sevgisi olduğunu ortaya koymaktadır. Riyada bir şahsiyet problemi vardır.
Çünkü insanın olduğu gibi görünüp
göründüğü gibi olamaması, imanda itminan eksikliğinden kaynaklanır.
İç ve dış çatışması insandaki gönül huzurunu ve iç barışı bozar.

Çünkü riya da kendini zorlama söz konusudur. Sahip olmadığı duyguları var gösterme çabası, insandaki dengeleri altüst eder. İnsani ilişkilerdeki olduğundan fazla görünme, dürüst davranmadan göze girme, ilgi uyandırma, gönüllerde yer tutma kaygısı, ilişkilerdeki samimiyet ve içtenliği yaralar. Bu da güven duygusunu tahrip eder. Bu açıdan bakıldığında riya hem Allah ile ilişkilerde ihlası, hem de insanlarla münasebetlerdeki samimiyet ve dürüstlüğü etkileyen bir zaafiyettir. Riyanın Dereceleri Riyanın biri büyük, diğeri küçük olmak üzere iki derecesi vardır. Riyanın büyük olanı, Allah için olması gereken amelleri yalnız insanlara gösteriş için yapmaktır. Nitekim kendisine ilim verilen âlim, harbde öldürülen kişi ve malını infak eden zengin ile ilgili hadiste geçen ifadeler ilgi çekicidir. Bu üç kişiden her birine kıyamette Allah Tealâ huzuruna: “Neyle geldiğini” soracak. Şehid harbde öldürülüşünü, âlim ilim tahsilini, malını infak eden de cömerdliğini zikrederek huzur-i ilâhiye böyle değerli bir amelle geldiğini ifade edecek. Ancak Allah harbde öldürülene “sen benim için değil, falan adam ne yürekli ve cesur desinler diye savaştın”, âlime “sen benim rızam için değil, falan adam ne âlim desinler diye okudun”, malını infak edene de “sen benim rızam için değil, falan adam ne cömerd desinler diye malını infak ettin” buyurarak amellerini riya için yaptıklarını ve bu en değerli amellerin cehenneme gitme sebebi olduğunu ifade edecektir. Bkz. Müsned, II, 322; Müslim, İmâre, 152; Nesâî, Cihâd, 22 Riyanın küçük olanı ise hem Allah’ın, hem de insanların hoşnudluğunu kazanmak isteyen kişinin yaşadığı riya'dır. Riyanın bu türü, Allah Resûlü (s.a.s.) Efendimiz’in: “Ümmetim için korktuğum gizli şirk” dediği, riya'dır. Efendimiz bunu: “Ümmetim, güneşe, aya, taş ve puta tapacak değildir. Ancak ibadetlerini riya içinde yapacaklardır” Müsned, IV, 124 diye açıklamıştır. İnsan hayatında riya, değişik alanlarda, değişik tarzda ortaya çıkar. Nitekim insan beden ve beden diliyle, kılık kıyafetiyle, sözleriyle, amel ve davranışıyla kendisini görüp izleyenlere âbid, zâhid, takva sahibi, faziletli ve değerli olduğunu hissettirecek tavırlar takınır. Gösteriş kasdı artıkça riyanın zararı artar. Allah rızası, ibadet niyeti ve sevap beklentisi artıkça riyanın zararı azalır. En tehlikeli riya kalpte yalnız Allah’a gösterilmesi gereken ta’zimi Allah’ın başkasına göstermektir. Bu kişi Allah’a itaat ediyor gibi görünüp başkasına itaat etmektedir. Amellerde aslolan ise gizlilik. Çünkü gizlilik ihlaslı olmayı ve riyadan kurtulmayı sağlar. Riya ve gösteriş, kalbî bir menfezdır. Kalbe açılan menfezler ise şeytanın insana tuzak kurduğu alanlardır. Kalb avcısı şeytan riya, gösteriş ve kendini beğenme gibi yemler atarak başımıza getireceği felaketleri planlar. Nasıl avcının saçtığı yeme kapılmayan kuş, canını kurtarırsa şeytanın tuzaklarına kapılmayan kul da hür ve azad olur. İnsan işlediği amellerinde riyadan uzaklaştığında Hakk’ı görmeye başlar. Nefsine bir şey izafe etmekten arınarak her şeyi O’ndan bilir. Çünkü her şey O’nun elindedir. O’nun yardımı olmasa kul, ibadet ve taatında hiçbir şeye muktedir olamayacağı bilinciyle O’ndan yardım diler. Hakkı ikame, ibadetleri riyasız edâ, zorluklara karşı koyup yararlı işler gerçekleştirmede O’ndan yardım talep eder. “Bizi doğru yola; sırâtı müstakîme ilet!” Fatıha, 1/6 niyâzı, aslında; “Bize Sana giden yolu göster ve ona erdir ki bu sûretle riya ve gösteriş karanlığından kurtulalım, ihlasın aydınlığına erelim” demektir. Bir amelde riya bulunup bulunmadığı, onu terketmenin nefse

ağır gelip gelmemesiyle anlaşılır. Eğer ameli yapmamak nefse ağır gelmezse riya yoktur. Çünkü bir amelde riya olursa, onu terk etmek nefse ağır gelir. Ağırlığın derecesi, riyanın derecesini gösterir. Ameldeki az bir riya, onu bütünüyle boşa çıkarmazsa da imandaki az bir riya onu hükümsüz bırakır. Riyadan Korunup Kurtulmanın Yolları Riyadan kurtulmak kalbî zaafları aşarak ihlasa erip imanın tadını tatmaya bağlıdır. Çünkü insana fayda veren, imanın tadını tatmaktır. Kulluk ve ibadetlerin Allah için değil de başkaları için yapılmasını tetikleyen nefis ve şeytan, tevîd akîdesine zarar vermektedir. Güçlü, hakiki bir imanın azlığı ve azlığına rağmen şeytanın saldırısına muhatab olması, insanları sıkıntıya sevkeder. Riya ile amel, insanın içindeki nefsin ve kendisine musallat olmuş şeytanın bir dürtüsüdür. Nitekim Mevlâna der ki: “Şeytan bir köpektir. Binlerce kişinin içine girer. O kimin içine girip kalbine yerleşirse o kimse de şeytan kesilir. Seni Hak ve hakikatten soğutan, ibadetten alıkoyan şeytan içindedir. Derinin içine gizlenmiştir. Asıl şeytan, kendisine yardımcı insan şeytanını bulamazsa hayaline girer de seni vebale sokar. Seni hayal âleminde dolaştırır ve peşinde koşturur. Namazdan, oruçtan, her türlü iyilik ve ibadetten elde edilen manevi zevk azığını şeytan alır ve gider.” Mesnevî, III, b. 4326-4335 Riya libasından soyunup ihlas, samimiyet ve takva libasına bürüne bilmek, hele hele şeytan ve nefse karşı bu hâli sürekli koruyabilmek mümkün müdür? Elbette çok zor. Ama önemli olan riyadan uzak durmak kaygısını gönümüzde sürekli taşıyabilmektir. Allah ile ilişkilerde ihlas, insanlarla münasebetlerde samimiyet ve imanı hakiki manada yüreğinde hissetmek, kalbden riyayı kovar. Tevhid ve iman, riyanın panzehiridir. İmanın merkezi kalbdır. İnsan kalbi, iman için korunaklı bir kale mesabesindedir. Şeytanın tuzağı olan riya, o kaleye girip ifsad etmeye çalışan azılı bir düşmandır. Nasıl kaleyi düşmandan korumak, kapılarını sağlamlaştırmak ve kale gediklerini kapatmakla mümkünse; aynı şekilde insanın iman kalesi olan kalbinin korunması da riyanın kalbe giriş yollarını iyi bilmek ve bu yolları tıkamakla olur. Riya, insanı ihlas ve samimiyetten uzaklaştırdığı hâde insan kendisinin doğru yolda olduğunu sanır. Bu yüzden kullukta ihlasa ermek için nefse kusur ve hatalarını göstermek gerekir. Ameldeki eksikliği ve ihlasdaki azlığı ona hissettirmek lazımdır. Ancak bu şekilde riya tuzağından kurtulmak mümkündür. Riya tuzağından bir kere kurtulmanın şükrü, bir daha o tuzak alanlarına girmemek; hatta etrafında bile dolaşmamaktır. Netice olarak kulluğumuzun riya karanlığından kurtulmasının dört yolu vardır: 1- Riya damarını keserek sebeplerini ortadan kaldırmak, 2- İbadet sırasında doğan riya şüphelerini kalbden uzaklaştırmak, 3- Hakk’a ibadet sırasında yaratıkları hiç görmemek, 4- Allah için yapılan amelde sünnete riayete titizlik göstermek. Bunun sonucunda insan, Hakk adına yapılan ibadet ve hizmetten lezzet duymaya başlar. Ayrıca içte bulunan bir hâli dışta ızhâr etmenin bir faydası bulunmadığı gibi, halkın övgü ve yergisinin Hakk nezdinde hiçbir değeri yoktur. Çünkü Allah Tealâ Kur’an-ı Kerim’de buyurur ki: وَمَاأُمِرُواإِلَّالِيَعْبُدُوااللَّهَمُخْلِصِينَلَهُالدِّينَحُنَفَاء

وَيُقِيمُوا
الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُوا
الزَّكَاةَ
وَذَلِكَ
دِينُ
الْقَيِّمَة
16; “Onlar sadece Allah’a ibadetten ve dini yalnızca O’na has kılmaktan
başkasıyla emrolunmadılar.”el-Beyyine, 98/5. Dünyada ibadet ve amel yapan insan,
anbarına buğday dolduran müstahsil gibidir. Ancak nasıl anbara giren fareden ve onun
hilesinden habersiz bir müstahsil, farkında olmadan anbarını boşaltır ve sonunda eli boş
kalırsa, insanoğlu da ameline riya karıştırırsa ameli boşa çıkar. Böylece dünyası
ve ahireti hüsran olur. Prof. Dr. H. Kâmil YILMAZ Diyanet İşleri
Başkan Yardımcısı

[islam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)